

ارتش جمهوری اسلامی ایران
سازمان حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس

ویراستاری آسان

تألیف: علیرضا اسفندیاری

سال ۱۳۹۱

سرشناسه : اسفندیاری، علیرضا.

عنوان و نام پدیدآور : ویراستاری آسان / تألیف علیرضا اسفندیاری.

مشخصات نشر : تهران : سازمان حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس

ارتش جمهوری اسلامی ایران ، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری : ۳۲۰ ص. : جدول .

شابک : (۱-۵۳-۶۰۳-۶۰۰-۹۷۸) : ۴۵۰۰۰ ریال.

وضعیت فهرست‌نویسی : فیا

یادداشت : واژه‌نامه / کتابنامه .

موضوع : ویراستاری / فن نگارش .

شماره افزوده : سازمان حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس ارتش جمهوری اسلامی ایران

رده بندی کنگره : ۱۳۹۱ ۵۲الف/۱۶۲ PN

رده بندی دیویی : ۲۷/۸۰۸

شماره کتابشناسی ملی : ۲۶۹۰۱۱۴

ویراستاری آسان

تألیف: علیرضا اسفندیاری

صفحه‌آرایی: حسن مکل

طرح روی جلد: حسین حجتی فرید

کنترل نهایی: علی اسماعیل‌زاده

ویراستار: سید بهزاد میراحمدی

نوبت چاپ: اول

سال چاپ: ۱۳۹۱

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

چاپ، لیتوگرافی و صحافی: چاپخانه کوروش

قیمت: ۴۵۰۰۰ ریال

ناشر: سازمان حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس ارتش جمهوری اسلامی ایران.

آدرس: تهران، چهار راه شهید قدوسی، ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.

تماس با انتشارات: ۸۱۹۵۴۱۱۱

سخن ناشر

برای نوشتن، همواره رعایت عوامل و اصولی، ضروری و حیاتی است. آگاهی از این عوامل و اصول، نوشته را به پیامی اقناع کننده تبدیل می‌کند و لبعدد رضایت را بر لب خواننده می‌نشانند.

عواملی همچون توانایی‌های علمی و تخصصی در رشته‌ی مورد نظر، تجربه‌ی کافی در آن رشته و ارتباط مداوم و مستمر با مراکز علمی، از جمله عوامل مهم مهارت‌گر نگارش است. این عوامل در کنار آشنایی و آگاهی دقیق از شرایط فرهنگی و اجتماعی حاکم بر جامعه‌ی اسلامی در کنار موارد روانشناختی، به بیایی و متانت نوشته می‌افزاید و آن را ماندگارتر می‌کند.

برای خوب نوشتن باید در ابتدا سیاه مشق نمود و از دانش، تجربه و نظر صاحبان اندیشه بهره جست. نوشتن در روزهای کنونی به یک مهارت علمی تبدیل شده، که نیازمند سازماندهی و انجام محتوای فکری و ذهنی است. نوشته‌ی خوب را می‌توان از ساختار علمی، فکر و ایده‌ی جدید مطرح شده و نکات دستوری به کار رفته در آن بازشناخت. سادگی و روانی و درستی پیام که به دور از ابهام باشد را نیز نمی‌توان از یاد برد.

امروزه حتی پژوهش‌های علمی نیز، با معیارهای خاص ادبی سنجیده و در صورت رعایت آنها ماندگار می‌شوند. امروزه دیگر نمی‌توان با زیاد خواندن، زیاد نوشت... و حتی با مشورت صاحب‌نظران، اثری ماندگار خلق کرد!

ساده و قابل فهم بودن، اختصاصی و جذاب بودن، به کارگیری واژگان کلیدی مناسب - اما مختصر و جامع - و پرهیز از کلمات اضافی و بیهوده نیز سهم بسیاری در ماندگاری آثار علمی و پژوهشی دارد؛ که نویسندگان جوان

گاهی آن را از یاد می‌برند و ایراستاری در تحقق این مهم، می‌تواند به ماندگاری و بقای اثر فرهنگی کمک کند، تکرار کلمات را حذف و از مقدمه تا پایان را سامان دهد.

یکی از مشکلات عمده‌ای که در نوشته‌های موجود در ارتش به چشم می‌خورد، فقدان یک کتاب یا اثر مختصر و مفید است، که فرماندهان و ستاد آنان را، با ویرایش آشنا کند و فهم مطالب را ساده‌تر نماید.

کتابی که پیش رو دارید، با این نگاه تدوین شده و نسخه‌ای از ویرایش و بخشی از ایراستاری و انواع آن را بیان کرده است. شاید این اثر حساسیت موضوع را در بدنه‌ی ارتش جمهوری اسلامی و ستادهای شخصی و تخصصی برانگیزد و توجه فرماندهان و ستادهای آنان را به این مهم مبذول دارد.

این کتاب با همت مدیر محترم انتشارات و رسانه‌ی سازمان حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس اهل «فرهنگ سید بهزاد میراحمدی» و سرباز شایسته‌ی او، «علیرضا اسفندیاری» تهیه و تنظیم شده است. امید است که مقبول گردد.

و من الله التوفیق

ارتش جمهوری اسلامی ایران

سازمان حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس

سر تیپ دوم ستاد حسن سیفی

سخن نویسنده

چند سال پیش، زمانی که نوشتن اولین رمان خودم را با نام «بازگشت» آغاز کردم، برای ویراستاری آن با مشکلات فراوانی مواجه شدم. از این رو به تحقیق و مطالعه درباره‌ی ساختار درام و داستان‌نویسی پرداختم، و تجربیات فراوانی در این راه پیدا کردم. افرادی که کلام را می‌خواندند تعریف و تمجیدهایی در باب آن می‌کردند اما از دید خودم یک جای کار ایراد داشت.

تا این که تقدیر، من را با استاد گرامی «امیر سرتیپ دوم ستاد حسن سیفی» و استاد و دوست عزیزم «جناب سرهنگ بهزاد میراحمدی» آشنا کرد و طی مدتی که در کنار این عزیزان از نزدیک مراحل چاپ و نشر کتاب را دنبال کردم، دریافتم بخش عمده‌ای از تأثیرگذاری یک کتاب بر مخاطب، توجه به نحوه‌ی نگارش و نوع ویراستاری آن است.

به همین جهت در طول این مدت کتاب‌های بسیاری در زمینه‌ی آیین‌نگارش، دستور زبان فارسی و همچنین ویراستاری مطالعه کردم. با خواندن انبوه این کتاب‌ها، این فکر در ذهنم پرورش یافت که مطالب مورد نیاز برای افرادی که به دنبال

یادگیری این فن و یا پیدا کردن جواب سؤال هایشان هستند را، به صورت جامع و یکپارچه در کتابی گردآوری کنم.

سعی شده در این کتاب به تمامی مطالب مورد نیاز نویسندگان جهت ویراستاری کتاب و انواع متون ادبی، پرداخته شود. امید است که زحمات شبانه‌روزی اینجانب مورد قبول خوانندگان عزیز قرار گیرد.

در آخر از دوستان عزیزم آقایان داوود الیاسی، حسن گل، محمد وارسته، رامین شهپوش، پویان رضوانی، حسین حجتی فرید، سرکار خانم چراغچی و تمامی کسانی که من را در این راه همراهی کردند، صمیمانه تشکر می‌کنم.

شما خوانندگان عزیز می‌توانید نظرات و پیشنهادات خود را، در جهت رفع نقایص احتمالی این کتاب، با ما در میان بگذارید.

تنها خدا خواسته است، که ما توانسته‌ایم!

علی‌رضا اسفندیاری

بهار ۱۳۹۱

فهرست

ویرایش ۱۹

ویرایش چیست؟ ۱۹

ویراستا کیست؟ ۱۹

انواع ویرایش ۲۰

ویرایش تخصصی ۲۰

ویرایش محتوایی - ساختاری ۲۱

ویرایش زبانی ۲۱

ویرایش فنی ۲۲

دستور زبان فارسی ۲۴

۱- جمله ۲۴

۲- کلمه ۳۰

۳- فعل ۳۱

۴- اسم ۳۲

۵- ضمیر ۳۵

۶- صفت ۳۶

۷- قید ۳۶

۸- حروف ۳۸

۹- صوت (شبه جمله) ۳۹

۱۰- بند (پاراگراف) ۴۰

معنای زبان شناختی ۴۶

- ۴۷ روابط معنایی
- ۴۷ هم‌معنایی
- ۴۸ تشاد معنایی
- ۴۹ رابطه‌ی معناشمول
- ۵۲ هم‌لفظی
- ۵۳ هم‌نامی یا هم‌شکلی کامل
- ۵۵ چندمعنایی
- ۵۶ واژه‌های متشابه
- ۵۷ گونه‌های آزاد
- ۵۹ گونه‌های آزاد از نوع مترجم
- ۶۰ حوزه‌ی معنایی / حوزه‌ی واژگانی

راه‌های کوتاه کردن جمله ۶۲

- ۶۲ ۱- به‌کار بردن نقطه
- ۶۴ ۲- حذف کلمات زاید
- ۶۴ جدول کلمات زاید

اتصال و انفصال ۶۷

- ۶۸ فاصله‌گذاری
- ۶۹ ۱- کلمات مستقل
- ۷۱ ۲- «چه / که»
- ۷۴ ۳- کلمات مرکب
- ۷۷ ۴- «به - ب»

- ۵- پیشوند / پسوند ۸۳
- ۶- اجزای پیشین فعل ۸۴
- ۷- «می / همی» ۸۷
- ۸- «بی» ۹۰
- ۹- «و / ه» ۹۲
- ۱۰- کلمات مرکب عربی ۹۵
- ۱۱- «ها» ۹۶
- ۱۲- کلمه‌های مختوم به مصوت بلند ۹۸
- ۱۳- «هم» ۹۹
- ۱۴- «چون» ۱۰۱
- ۱۵- اسم‌های خاص ۱۰۲
- ۱۶- اسم‌های خاص با (واو) ۱۰۲
- ۱۷- «الف مقصوره» ۱۰۵
- ۱۸- اسم‌های مختوم به «الف مقصوره» ۱۰۶
- ۱۹- کلمه‌های مختوم به مصوت بلند و کشیده ۱۰۷
- ۲۰- «است / هست» ۱۰۷
- ۲۱- «ب / از / م» ۱۱۳
- ۲۲- حرف صامت (ی) ۱۱۴
- ۲۳- تنوین ۱۱۵
- ۲۴- همزه ۱۱۸
- ۲۵- «س / ش» ۱۲۴
- ۲۶- کلمات با «ز / ذ» ۱۲۴
- ۲۷- «چنانچه / چنانکه» ۱۲۵
- ۲۸- «در / درب» ۱۲۵
- ۲۹- «گرامی / گرام» ۱۲۶

- ۳۰- «هیج» ۱۲۶
- ۳۱- «تر / ترین» ۱۲۷
- ۳۲- «همان / همین» ۱۳۰
- ۳۳- «بن» ۱۳۰
- ۳۴- ابهام در ترکیب ۱۳۱
- ۳۵- بسامد زیاد ۱۳۱
- ۳۶- اسم خاص ۱۳۱
- ۳۷- واژه‌های مرکب عددی ۱۳۲
- ۳۸- «شناس / شناسی» ۱۳۲
- ۳۹- ضمیر اشاره «این / آن» ۱۳۲
- ۴۰- نشانه‌ی جمع «جات» ۱۳۵
- ۴۱- پسوند «وار» ۱۳۶
- ۴۲- حرف ندا «ای» ۱۳۶
- ۴۳- «را» ۱۳۶
- ۴۴- تشدید ۱۳۷
- ۴۵- تخفیف ۱۳۹
- ۴۶- نکته‌ها ۱۴۳

۱۴۶ نشانه‌گذاری (سجاوندی)

- فوائد نشانه‌گذاری ۱۴۷
- جدول نشانه‌های سجاوندی ۱۴۸
- نقطه (.) ۱۴۹
- ویرگول (،) ۱۵۱
- نقطه ویرگول (؛) ۱۶۲
- دو نقطه (:) ۱۶۶

۱۷۴	 علامت سؤال (؟)
۱۷۸	 علامت تعجب (!)
۱۸۱	 گیومه « »
۱۸۶	 سه نقطه (...)
۱۹۰	 برانز (<)
۱۹۷	 کروشه ([])
۲۰۲	 خط فاصله (-)
۲۱۰	 خط پیوند (-)
۲۱۱	 ستاره (*)
۲۱۳	 دو ستاره (**)
۲۱۳	 سه ستاره (***)
۲۱۵	 ممیز (/)
۲۱۶	 پیکان (←)
۲۱۸	 ایضاً (")
۲۱۹	 خط ممتد (_____)
۲۲۰	 آکولاد ({ })
۲۲۱	 خط تاب‌دار / ابرو (~)
۲۲۱	 چند نقطه (.....)

۲۲۶ حروف ابجد

۲۲۷	 جدول ارزش عددی حروف ابجد
۲۲۹	 محاسبه‌ی «تشدید» در حروف ابجد
۲۲۹	 محاسبه‌ی حروف «گنج یز» در ابجد
۲۳۰	 کاربرد حروف ابجد

برخی اصطلاحات ادبی ۲۳۲

۲۳۲		ارتجال
۲۳۲		اطناب
۲۳۳		اقتباس
۲۳۳		انسجام
۲۳۳		اجاز
۲۳۴		بلاغت
۲۳۴		تعقید
۲۳۴		تلمیح
۲۳۵		جزالت
۲۳۵		حشو
۲۳۶		رَکاکَت (سخن رکیک گفتن)
۲۳۶		سلاست
۲۳۶		سخن شیوا
۲۳۶		سهل و ممتنع
۲۳۷		سخن متکلف
۲۳۷		غذب
۲۳۷		عَث و سمین
۲۳۷		فَصاحت
۲۳۸		فَصیح
۲۳۸		کنایه
۲۳۸		لفظ حقیقت
۲۳۹		لفظ مجاز
۲۳۹		مساوات

۲۳۹ مطبوع

۲۴۰ ارجاع و منبع نویسی

۲۴۰ ارجاع

۲۴۱ منبع

۲۴۱ مأخذ

۲۴۲ بی نوشته

۲۴۲ انواع بی نوشته ها

۲۴۴ کتابشناسی

۲۴۵ فهرست منابع مأخذ و مراجع

۲۴۶ فهرست اعلام (INDEX)

۲۴۶ فهرست جامع مطالب

۲۴۷ جدول ها، نمودارها و چارتهای سازمانی

۲۴۸ فهرست الفبایی

۲۴۹ واژه نامه

۲۴۹ استدراک

۲۴۹ تعریف نشانه های اختصاری

۲۵۰ غلطنامه

۲۵۲ پانوش (FOOTNOTE)

۲۵۲ فواید پانوش

۲۵۴ انواع پانوش

۲۵۵ پانوش های توضیحی

۲۵۵ پانوش های ارجاعی

۲۵۶ پانویست‌های ترکیبی

۲۵۷ روش نوشتن کتابشناسی

۲۵۷ کتاب

۲۶۱ مقاله

۲۶۲ فرهنگ‌ها و دایرةالمعارف‌ها

۲۶۲ نسخ خطی

۲۶۲ پایان نامه‌ها و رساله‌های دانشگاهی

۲۶۳ نحوه مرتب کردن فهرست منابع

۲۶۴ کتابشناسی کامل

۲۶۴ نمونه‌ی کتابشناسی کامل

۲۶۵ نمونه‌ی کتابشناسی کوتاه شده

۲۶۶ ساده‌نویسی

۲۶۸ لغات نامأنوس

۲۷۰ جدول لغات نامأنوس

۲۷۸ شیوه‌ی نوشتن اعداد

۲۷۸ عدد نویسی (به حروف)

۲۸۱ عدد نویسی (به رقم)

۲۸۴ تاریخ نویسی

۲۸۶ نوشتن کسر ها

۲۸۷ نوشتن درصدها

۲۸۸ نوشتن ساعت و دقیقه

۲۸۹ جدا نویسی اعداد

۲۹۰ اختصارها

۲۹۰ نشانه‌های اختصاری فارسی

۲۹۴ نشانه‌های اختصاری لاتین

۲۹۶ نشانه‌های ویرایشی

۲۹۶ جدول نشانه‌های ویرایشی

۲۹۸ حروف /یرانیک / کج (*ITALIC*)

۲۹۸ حروف سیاه / برجسته (**BOLD**)

۲۹۹ مثال‌های ویرایشی

۳۰۱ نگارش و درست‌نویسی

۳۰۱ فهرست واژه‌های دارای در با چند صورت املائی

۳۰۳ جدول واژه‌های با چند صورت املائی

۳۱۱ جدول اعلام با چند صورت املائی

۳۱۶ پیوست‌ها

۳۱۷ صورت کامل نشانه‌های اختصاری لاتین

۳۱۹ منابع و کتابنامه